

10.6.2019

EOAK/1954/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen**Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen****HAUKIPUTAAN POLIISIVANKILA**

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	Haukiputaan poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystila
Tarkastusajankohta	10.4.2019
Osallistujat EOAK:sta	Esittelijäneuvos Juha Haapamäki Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen
Osallistujat tarkastuskohteesta	Vartija - - - Vanhempi rikoskonstaapeli - - -

1. YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Haukiputaan poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystiloihin 10.4.2019. Tarkastus tehtiin osittain virka-ajan jälkeen.

Tarkastuksen aikana keskusteltiin työvuorossa olleen henkilökunnan kanssa ja tutustuttiin poliisivankilan valvomoon, ulkoilutiloihin, osaan pakkokeinolain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, osaan poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, tapaamistiloihin, peseytymistiloihin sekä vapautensa menettäneiden omaisuuden säilytystilaan. Tarkastus toimitettiin sekä konttisäilytystilan että vanhan poliisiaseman puolella.

Tarkastajat keskustelivat yhden vapautensa menettäneen kanssa.

Tarkastajat saivat mukaansa vapautensa menettäneelle annettavan kirjallisen ohjeistuksen, joka sisälsi säilytystilan järjestyssäännön, ilmoituksen vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä muutoksenhakuun liittyviä ohjeita.

Oulun poliisilaitokselta ja Oulun käräjäoikeudesta on saatu asiakirjat vangitsemisasiossa - - - ja - - -.

Oulun poliisilaitokselta on myös saatu seuraavat asiakirjat, jotka koskevat säilytystilan käyttöä:

- Oulun poliisilaitoksen tarkastuskertomus Haukiputaan säilytystilasta 14.6.2018 ja poliisilaitoksen esikunnan antama selvitys tarkastuksen havainnoista
- Haukiputaan säilytystilan voimassa olevat vuokrasopimukset
- Oulun poliisilaitoksen Poliisihallitukselle 19.6.2018 säilytystilan kunnosta lähettämä muistio ja Poliisihallituksen vastaus siihen 28.6.2018
- pöytäkirjat palotarkastuksesta 3.5.2018 ja sen jälkitarkastuksista
- pöytäkirja Haukiputaan poliisiaseman työsuojelutarkastuksesta 19.12.2018 ja poliisilaitoksen vastaus siihen 29.3.2019
- rikosperusteisista ja poliisilakiperusteisista säilöönotoista (Raahe, Haukipudas) KIP-lomakkeet ajalta 25.1.–27.1.2019

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin Oulun poliisilaitokselle ja poliisilaitokselle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommentteja viimeistään 10.6.2019. Poliisilaitos ilmoitti, ettei sillä ole pöytäkirjaan kommentoitavaa.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi tarkastuksen johdosta seuraavaa.

2. TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT

2.1 Säilytystila

Yleistä

Poliisilaitokselta saatujen tietojen ja edellä mainittujen asiakirjojen perusteella Haukiputaan poliisiaseman säilytystilojen tilanne on seuraava.

Haukiputaan poliisiaseman säilytystiloina käytetään poliisiaseman vanhoja alun perin vuonna 2009 käytöstä pois otettuja sellitiloja, sekä moduuliratkaisua, jossa konteista muodostetut sellitilat on sijoitettu poliisiaseman pihamaalle. Vanhan poliisiaseman tilat otettiin käyttöön tammikuussa 2017 ja moduuli osin toukokuussa ja osin heinäkuussa 2017.

Vanhan poliisiaseman tiloissa on kolme selliä rikosperusteisesti vapautensa menettäneille ja yksi kuuden hengen selli poliisilain perusteella vapautensa menettäneille. Konttisäilytystilassa on 7 selliä rikosperusteisesti vapautensa menettäneille ja 7 selliä poliisilain perusteella vapautensa menettäneille. Tilojen valvomo ja ulkoilutila sijaitsevat erillisissä konteissa.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan tilat eivät riitä Oulun seudun tilatarpeisiin ja sijainti Haukiputaalla ei ole poliisitoiminnallisesti tarkoituksenmukainen.

Poliisilaitokselta saatujen tietojen perusteella osa tiloista on ollut useita jaksoja käyttökiellossa muun muassa toimimattoman paloturvallisuuden vuoksi. Pisin käyttökatko on kestänyt 3.5.2018–20.6.2018. Saatujen tietojen perusteella vanhan poliisiaseman tiloissa on esiintynyt sisäilmasta johtuvaa oireilua. Myös edellisessä valvomokontissa oli sisäilmaoireilua, mutta kyseinen valvomokontti oli vaihdettu uuteen hieman ennen tarkastusta.

Poliisilaitoksen toimittamien asiakirjojen perusteella kevään ja kesän 2019 aikana vanhan poliisiaseman tiloihin on tarkoitettu rakentaa tapaamistila. Asiakirjojen mukaan Senaatti-Kiinteistöt teettää ilmanvaihdon muutostöitä, uusii paloilmotinkeskuksen, rakentaa moduuleille uuden ul-

kokaton sekä yhdyssillan ulkoilutilaan. Uusi paloilmotinkeskus on Senaatin ilmoittaman aikataulun mukaan käytössä kesäkuun 2019 loppuun mennessä. Muuten rakennustyöt tehdään kesän aikana ja niiden pitäisi olla kaikilta osin valmiina vuoden 2019 loppuun mennessä.

Poliisilaitos on myös pyytänyt Poliisihallitukselta ja Senaatilta purkutilan rakentamista moduulien etupuolelle. Tämän hetken arvion mukaan myös purkutila rakennetaan kesän aikana. Tarkastuksen aikaan mikään näistä muutostöistä ei ollut valmis, eikä henkilökunnan tiedossa ollut tarkempaa aikataulua.

Tilajärjestelyn oli alun perin tarkoitus olla käytössä noin puolen vuoden ajan. Viimeisin vuokrasopimus Senaatin ja Poliisihallituksen välillä on solmittu alkamaan 1.5.2018 ja jatkumaan toistaiseksi. Poliisilaitokselta saatujen tietojen mukaan tällä hetkellä ei ole tiedossa, kuinka pitkään tilojen käyttö tulee jatkumaan. Uusien tilojen rakentamisesta ei ole tehty päätöksiä ja rakentaminen vie joka tapauksessa vuosia. Myöskään säilytystilakäyttöön soveltuvien tilapäisten tilojen rakentamisesta Ouluun ei ole tehty päätöksiä, eivätkä sellaiset vaikuta tällä hetkellä todennäköisiltä.

Tilat ovat siten olleet käytössä nyt hieman yli kaksi vuotta ja niitä on tarkoitus käyttää toistaiseksi.

Tarkastajien havainnot käytetyistä tiloista

Sisääntulo

Vanhan poliisiaseman puolelle vapautensa menettäneet kuljetetaan siten, että poliisiauto ajaa poliisiaseman katokseen, josta ei ole näkymää ulkopuolisille. Sen sijaan moduulitilaan vapautensa menettäneet kuljetetaan avoimen pihan läpi. Pihasta on suora näkymä viereisiin omakotitaloihin.

Kuva 1. Moduulin sisäänkäynti

Moduuliin pääsee vain portaita pitkin. Moduulin tilat eivät siten sovellu liikuntarajoitteisille vapautensa menettäneille.

Tarkastajien havaintojen perusteella piha-alueen ajoportin ali on mahdollista ryömiä.

Valvomo

Säilytystilan valvomo on erillisessä kontissa, josta valvotaan niin vanhan poliisiaseman tiloja kuin moduulitilaakin. Henkilökunnan mukaan valvomosta saa ääniyhteyden moduulin selleihin, jos sellistä painetaan kutsunappia. Vanhan poliisiaseman tiloihin ei saa ääniyhteyttä.

Henkilökunnan mukaan sellikutsut tulevat vain valvomoon. Henkilökunnan mukana kulkeviin laitteisiin ei tule ilmoitusta sellikutsusta.

Vastaanottotila

Vanhan poliisiaseman tiloissa on vanha vastaanottotila, jossa on mahdollisuus tarkastaa vapautensa menettänyt ja hänen omaisuutensa.

Moduulissa ei ole lainkaan varsinaista vastaanottotilaa. Vapautensa menettäneen tarkastaminen tapahtuu moduulin käytävällä.

Omaisuuuden säilyttäminen

Vanhan poliisiaseman puolella on käytössä omaisuuden säilyttämiseen tarkoitettu tila.

Moduulissa ei ole vapautensa menettäneiden omaisuuden säilyttämiseen tarkoitettua tilaa. Omaisuutta säilytetään ilmeisesti yhdessä sellissä. Tarkastajien havaintojen perusteella omaisuuden säilytysjärjestelyt vaikuttivat erittäin sekavilta.

Ulkoilutila

Säilytystilan ulkoilutila on erillinen kontti poliisiaseman pihamaalla. Konttiin tulee päivänvalo vain pienistä ikkunoista kontin seinissä. Tarkastajien havaintojen perusteella kontista ei ole käytännössä minkäänlaista näkymää ulos. Tilan ulko-ovi aukeaa epätarkoituksenmukaiseen suuntaan.

Kulku ulkoilutilaan on järjestetty poliisiaseman pihamaan läpi. Pihamaalta on avoin näkyvyys läheisiin omakotitaloihin. Henkilökunnan mukaan sadevedet valuvat suoraan ulkoilutilan kulkuväylälle ja kulkuväylä jäätyy talvisaikaan. Tarkastuspäivänä kulkuväylä oli umpijäässä, eikä sitä ollut lainkaan hiekoitettu.

Kuva 2. Ulkoilutila

Tapaamistila ja peseytymistila

Moduulissa on peseytymistila, joka muodostuu pukuhuoneesta ja suihkutilasta. Pukuhuoneessa on kameravalvonta.

Vanhan poliisiaseman puolella on oma peseytymistila.

Säilytystilassa ei ole lainkaan tapaamistilaa. Sekä asianajajien että omaisten tapaamiset on järjestetty peseytymistilan pukuhuoneessa, johon on laitettu tuolit tapaajia varten. Kuten yllä on todettu, tilaa valvotaan kameravalvonnalla.

Kuva 3. Suihkun pukuhuone, jossa tapaamiset järjestetään.

Henkilökunnan mukaan vanhan poliisiaseman tiloihin on suunniteltu tapaamistilan rakentamista.

Sellit

Vanhan poliisiaseman selleistä yhdessä säilytetään poliisilain perusteella vapautensa menettäneitä. Enimmillään selliin mahtuu kuusi vapautensa menettänyttä. Henkilökunnan mukaan on tavallista, että vapautensa menettäneitä on tilassa useita. Sellissä on yksi wc-pytty avoimessa tilassa. Tilaa valvotaan kameralla, joka kuvaa esteettömästi myös wc-pyttyä.

Kuva 4. Vanhan poliisiaseman poliisilain perusteella kiinni otettujen selli.

Moduulin sellit ovat kooltaan asianmukaisia ja päällisin puolin siistejä. Sellien wc-pyttyjen kohta on peitetty valvontakamerasta. Sellien pintamateriaalit vaikuttivat kuitenkin soveltuvan huonosti tarkoitukseensa. Ainakin yhdessä tarkastetussa sellissä lattian päällyste oli halkeillut. Henkilökunnan mukaan merkittäviä ongelmia muodostaa se, että sellien viemärit tukkeutuvat toistuvasti. Tämä johtuu viemärijärjestelmään valitusta rakenneratkaisusta.

Kuva 5. Moduulin rikosperusteisesti vapautensa menettäneille varattu selli.

Sen enempää vanhan poliisiaseman kuin moduulitilankaan selleissä ei ole sähköpistokkeita.

Henkilökunnan mukaan moduulien lämpötiloissa on ollut niin kylmäästä kuin kuumastakin johtuvia ongelmia. Valvomosta on mahdollista valvoa jokaisen sellin lämpötilaa. Tarkastuksen aikaan sellien lämpötilat olivat noin +25 astetta.

Oikeusasiamiehen kannanotot säilytystilasta

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 1 luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettäneitä on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Poliisin säilytystilan olosuhteet tulee järjestää siten, että nämä vaatimukset toteutuvat.

Lain 3 luvun 2 §:n mukaan vapautensa menettäneiden käytössä tulee olla asianmukaiset majoitus- ja peseytymistilat. Säilytystiloja rakennettaessa ja korjattaessa varsinaiset majoitustilat on varustettava siten, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia. Säilytystilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vapautensa menettäneitä, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan.

Lain 3 luvun 5 §:n mukaan vapautensa menettäneelle on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vapautensa menettäneen terveydentila taikka säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä.

Lain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa säilytystilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Pykälän 3 momentin mukaan muu omaisuus, joka vapautensa menettäneellä on mukanaan säilytystilaan tullessaan tai jonka hän saa vapauden menetyksen aikana, voidaan ottaa säilytettäväksi vapautensa menettäneen säilytystilasta vapauttamiseen saakka, jos se omaisuuden säilytykseen käytettävissä olevat tilat huomioon ottaen on mahdollista.

Lain 7 luvussa säädetään tapaamisten järjestämisestä.

Lain 8 luvun 1 §:n mukaan vapautensa menettäneitä ja säilytystilaa on valvottava siten kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilan järjestys, säilytystilassa pitämisen varmuus, karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen estäminen, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus ja rikoksen estäminen edellyttävät. Säilytystilassa on oltava turvallisuuden edellyttämät hälytys- ja muut tekniset turvajärjestelmät. Lain 12 luvussa säädetään teknisen valvonnan käyttämisestä vapautensa menettäneiden valvonnassa.

Tarkastuksen aikana saatujen tietojen perusteella alun perin muutaman kuukauden käyttöön tarkoitettut tilat ovat jääneet pysyvään käyttöön, eikä tällä hetkellä ole tiedossa, milloin tilojen käytöstä luovutaan. **Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan** on selvää, että tällaisten tilojen tulee täyttää lainsäädännössä asetetut vaatimukset vapautensa menettäneiden kohtelulle. Seu-

raavassa tilaratkaisua tarkastellaankin edellä mainittujen lainsäädännön asettamien vaatimusten kannalta. Oikeusasiamiehen tehtävänä ei ole ottaa kantaa siihen, ovatko tilat poliisitoiminnallisesti tarkoituksenmukaisessa paikassa tai onko tila riittävän iso Oulun seudun säilytystarpeisiin. **Oikeusasiamies totesi** kuitenkin, ettei hänellä ole aihetta epäillä poliisilaitoksen käsitystä tilojen epätarkoituksenmukaisuudesta poliisitoiminnan kannalta.

Tilojen lainmukaisuuden kannalta **oikeusasiamies piti huolestuttavana** sitä, että moduulitilasta osia joudutaan ajoittain poistamaan käytöstä mm. paloturvallisuuteen, sellien lämpötiloihin ja viemärien toimintaan liittyvistä syistä. Myös poliisiaseman pihan sisäänajoportti vaikutti säilytysturvallisuuden kannalta riskialttiilta. Tällaisten olennaisella tavalla vapautensa menettäneiden ihmisarvoiseen kohteluun ja säilytysturvallisuuteen liittyvien seikkojen tulee toimia moitteettomasti, ja puutteet tulee korjata. Myös piha-alueiden kulkuväylät tulee pitää sellaisessa kunnossa, että niillä voidaan turvallisesti liikkua.

Laillisuusvalvontakäytännössä on usein kiinnitetty huomiota ongelmiin sellihälytyksiin vastaamisen viiveissä (esimerkiksi oikeusasiamiehen ratkaisut 4217/4/10, 3269/4/11 ja 3325/4/12). Ratkaisussa 4217/4/10 jo 15 minuutin viivettä on pidetty ainakin joissain sairaustapauksissa liian pitkänä aikana säilytettävän henkilökohtaisen turvallisuuden näkökulmasta. Tämän vuoksi **oikeusasiamies piti ongelmallisena** sitä, että säilytystilassa on kaksi erillistä tilaa vapautensa menettäneille ja kolmas, jossa valvomo sijaitsee. Kuitenkin sellikutsut tulevat vain valvomoon, jossa ei välttämättä ole koko ajan henkilökuntaa. On ilmeistä, että näillä järjestelyillä ei voida varmistaa vapautensa menettäneen mahdollisuutta saada välittömästi yhteys henkilökuntaan, jolloin asiantila on **lainvastainen**. Säilytysturvallisuuden kannalta on **riskialtista** myös se, että moduulin selleihin saa ääniyhteyden vain, jos vapautensa menettänyt painaa ensin kutsunappia ja ettei vanhan poliisiaseman selleihin saa ääniyhteyttä lainkaan.

Oikeusasiamies totesi, että terveydensuojelulaissa ja sen nojalla annetuissa säädöksissä määritellään vaatimuksia sille, minkälaiset lämpötilat rakennusten sisätiloissa saa olla. Tarkastushavaintojen perusteella vaikutti siltä, että moduulin selleissä lämpötilat saattavat olla talvella kylmiä ja kesällä kuumia suhteessa siihen, millainen normaalin asuinhuoneen lämpötilan kuuluisi olla. Oikeusasiamies piti sinällään positiivisena, että jopa yksittäisten sellien lämpötiloja on mahdollista seurata valvomosta. Tätä järjestelmää olisikin perusteltua käyttää siihen, että sellien lämpötiloja seurattaisiin päivittäin tulevana kesänä ja tarvittaessa liian kuumien sellien käyttö lopetettaisiin.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan säilytystilassa tulee huolehtia siitä, etteivät vapautensa menettäneet joudu ulkopuolisten ihmisten huomion kohteeksi. Nyt tämä ei toteudu, koska kulkuväyliltä moduuliin ja ulkoilutilaan on suora näkyvyys läheisistä taloista.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan säilytystilan ulkoilutila ei vastaa sitä, mitä ulkoiluun pääsemisellä laissa tarkoitetaan. Tila on umpinainen eikä siitä näe kunnolla ulos. Tilaa tulisi muuttaa vähintään siten, että siinä on mahdollista saada kunnolla raitista ilmaa ja nähdä ulos. Poliisilaitokselta saatujen asiakirjojen perusteella vaikutti myös siltä, että eri syistä johtuen ulkoilutila on välillä ollut pois käytöstä, jolloin vapautensa menettäneiden oikeus ulkoiluun ei toteudu lainkaan. **Oikeusasiamies kiinnitti huomiota** siihen, että tilojen tulee olla sellaiset, että vapautensa menettäneen oikeus ulkoiluun voidaan aina toteuttaa.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan moduulisäilytystilassa ei ole lainkaan vastaanottotilaa. Vastaanotto säilytystilan kapealla käytävällä soveltuu erittäin huonosti vapautensa menettäneen tarkastamiseen ja omaisuuden käsittelyyn. Järjestely saattaa muodostaa myös työturvallisuusriskin. Vastaanoton tekemiseen olisi perusteltua varata tähän tarkoitukseen soveltuva tila.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan säilytystilassa tulee olla asianmukainen tapaamistila. Peseytymistilan pukuhuone ei sovellu tähän tarkoitukseen. Erityisesti asiamiehen tapaamiset tulisi myös voida järjestää ilman kameravalvontaa.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan säilytystilassa tulee olla omaisuuden säilyttämiseen soveltuva tila. Tarkastajien havaintojen perusteella vaikutti hyvin sekavalta, kuinka omaisuuden säilytys moduulissa on järjestetty.

Oikeusasiamies totesi, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä, Euroopan kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suosituksissa ja kansallisessa laillisuusvalvontakäytännössä on käsitelty runsaasti kysymystä vankien ja muiden suljetussa laitoksessa olevien mahdollisuudesta käyttää asianmukaisia WC-tiloja. Erityisen ongelmallisena on pidetty sitä, jos henkilö on joutunut tekemään tarpeensa muiden läsnä ollessa ja sitä, että suljetussa tilassa on ollut vain ämpäri, johon tarpeet on täytynyt tehdä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lukuisissa ratkaisuisaan pitänyt yhtenä tekijänä valittajien ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisessa kohtelussa sitä, että vangeilla ei ole ollut mahdollisuutta käyttää riittävän hygieenisiä ja yksityisyyden turvaavia WC-tiloja (esimerkiksi ratkaisut Peers v. Kreikka, Kalashnikov v. Venäjä ja Neshkov and others v. Bulgaria).

Tätä taustaa vasten **oikeusasiamies piti vapautensa menettäneiden yksityisyydensuojan kannalta erittäin ongelmallisena** sitä, että vanhan poliisiaseman suuressa sellissä vapautensa menettäneet joutuvat virtsaamaan ja ulostamaan toisten vapautensa menettäneiden nähdessä. Sellissä ei myöskään kameravalvonnasta ole peitetty wc-pyttyä. Oikeusasiamies piti välttämättömänä, että vapautensa menettäneiden wc-pytyn käyttö järjestetään tässä tilassa niin, että edellä mainitut yksityisyydensuojan vaatimukset täyttyvät. Yleisemminkin oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että samassa sellissä tulee säilyttää samaan aikaan useita vapautensa menettäneitä vain, jos tilan wc-pytty on eristetty muusta tilasta.

Oikeusasiamies piti vastaavalla tavalla yksityisyydensuojan kannalta ongelmallisena sitäkin, että moduulin pesutilan pukuhuonetta valvotaan kameravalvonnalla. Kameravalvontaa ei tulisi käyttää peseytymistiloissa tai niiden pukuhuoneessa, joissa vapautensa menettäneet ovat alasti.

Oikeusasiamies piti välttämättömänä, että edellä mainitut puutteet säilytystilan tilaratkaisuissa korjataan pikaisesti, jos säilytystilaa on edelleen tarkoitus käyttää vapautensa menettäneiden säilyttämiseen.

2.2 Vapautensa menettäneet

Tarkastuksen aikaan vanhan poliisiaseman puolella oli 3 rikosperusteisesti vapautensa menettänyttä. Moduulin puolella oli kaksi rikosperusteisesti vapautensa menettänyttä ja yksi poliisilain perusteella vapautensa menettänyt.

Vuoden vaihteessa 2019 tutkintavankeuslakia muutettiin siten, että tutkintavankia voi pääsääntöisesti säilyttää poliisin säilytystilassa enintään seitsemän vuorokautta.

Oulun poliisilaitoksen tutkittavana olleissa asioissa - - - ja - - - on ollut alkuvuodesta joitakin henkilöitä säilytettynä pidemmän aikaa kuin seitsemän vuorokautta poliisin säilytystilassa. Oikeusasiamiehen käytettävissä olleiden asiakirjojen perusteella asioissa oli huomioitu tutkintavankeuslain muuttuneet säännökset.

2.3 Henkilökunta

Säilytystilassa työskentelee - - - ylivartijaa ja - - - vartijaa. Kaikki ovat miehiä. Henkilökunnasta - - on poliisihallinnon vartijakoulutus.

Vuorossa on kerralla - - - vartijaa. Henkilökunnan mukaan poliisimiehiä joudutaan käyttämään sijaisina viikoittain. Henkilökunnan mukaan poliisimiehille ei ole annettu mitään perehdytystä, vaan he saattavat tulla täysin ilman perehdytystä vartiointitehtäviin. Ohjaaminen on yksittäisen vartijan varassa.

Laillisuusvalvontakäytännössä on pidetty sinällään mahdollisena, että asianmukaisen koulutuksen saanut poliisimies osallistuu vapautensa menettäneiden valvontaan. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa myös päätösvalta joissakin asioissa on säädetty poliisimiehelle.

Oikeusasiamies kiinnitti kuitenkin poliisilaitoksen huomiota siihen, että jos poliisimiehiä käytetään vartiointitehtävissä, tulisi näille järjestää asianmukainen perehdytys tehtäviin.

2.4 Säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen

Henkilökunnan mukaan poliisipartio kertoo vapautensa menettäneelle kiinnioton perusteet.

Rikosperusteisesti vapautensa menettäneille annetaan kirjallinen aineisto, joka sisältää tietoja säilytystilan oloista sekä tiedot säilytystilan toimintaa valvovista viranomaisista. Poliisilain perusteella vapautensa menettäneille ei anneta kirjallista aineistoa. Suullisesti ei erikseen kerrota kaikista käytännöistä, mutta esimerkiksi kutsunapista kerrotaan.

Vapaudenmenetystä säätelevää lainsäädäntöä on mahdollista saada pyynnöstä tulostettuna.

Säilytystilassa on tapana kirjata kiinniottolomakkeeseen se, että velvollisuuksista ja oikeuksista on annettu tietoa vapautensa menettäneelle.

Laillisuusvalvontakäytännössä on kiinnitetty huomiota siihen, että pelkästään kirjallisen aineiston antaminen vapautensa menettäneille ei ole riittävää, vaan on suositeltavaa, että henkilökunta saapumisen yhteydessä oma-aloitteisesti kertoisi ainakin oleellisia perusasioita olosuhteista ja toiminnasta, kuten esim. ruokailusta, ulkoilusta, suihkuun pääsystä ja soittamisesta.

Oikeusasiamies totesi, että tarkastuksen aikana jäi epäselväksi, missä laajuudessa vapautensa menettäneille kerrotaan suullisesti säilytystilan käytännöistä. Poliisilaitoksen tulisikin varmistaa, että henkilökunta kertoo oma-aloitteisesti vapautensa menettäneille olennaisista perusasioista myös suullisesti.

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota myös siihen, että myös poliisilain perusteella kiinniotetuille tulee antaa tietoa säilytystilan olosuhteista ilman aiheetonta viivytyksiä. Vapautensa menettäneen tila huomioiden myös tällaisille vapautensa menettäneille on perusteltua antaa tietoa kirjallisesti tai ainakin suullisesti.

2.5 Ruokahuolto ja ruoka-aineiden säilyttäminen

Ruoka haetaan paikallisesta ravintolasta lämpölaatikoissa. Säilytystilassa tarjotaan aamu- ja iltapala sekä yksi lämmin ateria. Jääkaapissa säilytetään varalla jugurttia, leipää, juustoa ja makkaraa. Ruoka-annoksia on varalla pakastimessa. Erityisruokavaliot huomioidaan.

Rikosperusteisesti vapautensa menettäneille tarjotaan kaikki ateriat. Poliisilain perusteella kiinnitetuille tarjotaan ateria harkinnan mukaan, mutta pyytämällä on mahdollista aina saada ruokaa.

2.6 Peseytymismahdollisuudet

Säilytystilan järjestyssäännön mukaan vapautensa menettäneellä on mahdollisuus käydä suihkussa maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina sekä tarvittaessa myös muina päivinä. Henkilökunnan mukaan vapautensa menettänyt voi päästä pyynnöstä suihkuun muina kuin järjestyssäännössä mainittuina päivinä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että normaalisuusperiaatteen mukaisesti vapautensa menettäneellä olisi lähtökohtaisesti mahdollisuus käydä suihkussa päivittäin.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että peseytymismahdollisuus tulisi järjestää päivittäin. Poliisihallitus on ohjauskirjeessään 24.11.2017 POL-2017-41566 katsonut, että päivittäinen peseytymismahdollisuus tulisi pyrkiä järjestämään.

2.7 Ostosmahdollisuuksien järjestäminen

Vapautensa menettäneille ei ole lainkaan mahdollisuutta tehdä ostoksia omalla rahalla. Tutkijatkaan eivät juuri tee ostoksia, mutta muita siviiliasioita hoidetaan tutkijoiden kautta.

Omaiset ja avustajat voivat tuoda tavaraa.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa omalla kustannuksellaan hankkia säilytystilan ulkopuolelta sellaisia käyttöesineitä, tarvikkeita ja elintarvikkeita, joiden hallussapito on 1 §:n 1 ja 2 momentin nojalla säilytystilassa sallittu. Myös Poliisihallituksen ohjauskirjeessä 24.11.2017 POL-2017-41566 on veloitettu poliisilaitoksia järjestämään ostosmahdollisuus vapautensa menettäneille.

Oikeusasiamies ei pitänyt säilytystilan ostosmahdollisuuksia lainmukaisina. Hän kiinnitti huomiota siihen, että poliisilaitoksen tulee järjestää vapautensa menettäneille mahdollisuus ostosten tekemiseen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetyllä tavalla.

2.8 Tiedotusvälineiden seuraaminen

Säilytystilan selleissä ei ole sähköpistokkeita, joten televisioita ei ole mahdollista käyttää. Avustajat ovat tuoneet säilytystilaan omia asiakkaitaan varten radioita. Sellaisen voi saada pyytämällä käyttöönsä. Poliisilaitoksen puolesta vapautensa menettäneille ei ole televisioita eikä radioita.

Säilytystilaan ei tilata sanomalehtiä eikä niitä ole mahdollista ostaa. Vartijat tuovat jonkin verran tuoreempia aikakauslehtiä. Vapautensa menettäneiden käytössä on jonkin verran kirjoja.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 2 §:n mukaan tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta. Laissa ei ole säännöksiä muiden vapautensa menettäneiden osalta.

Oikeusasiamies totesi, että vaikka vapautensa menettäneillä onkin periaatteessa mahdollisuus saada oma radio tai avustajan tuoma radio käyttöönsä, olisi perusteltua, että säilytystilassa olisi poliisilaitoksen puolesta radioita vapautensa menettäneiden käyttöön.

Poliisilaitoksen tulisi myös selvittää mahdollisuuksia tilata joitakin sanomalehtiä vapautensa menettäneiden käyttöön ja järjestää vapautensa menettäneille mahdollisuus ostaa myös sanomajäsenmaksua aikakauslehtiä.

Oikeusasiamies suositteli myös, että mahdollisuus tiedotusvälineiden seurantaan tarjottaisiin mahdollisuuksien mukaan myös muille pakkokeinoina vapautensa menettäneille kuin tutkintavangeille.

2.9 Tutkinnan ja säilyttämisen erottelu

Euroopan neuvoston kidutuksenvastainen komitea (CPT) on Suomeen tekemillään tarkastuksilla kiinnittänyt huomiota siihen, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäillyn rikoksen tutkinnasta tulisi olla eri tahoilla. CPT on katsonut, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun sekoittaminen muodostaa riskin väärinkäytöksille.

Laillisuusvalvonnassa on todettu, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun tulisi olla hallinnollisesti ja tosiasiallisesti eriytettyjä. Jos tutkinta ja säilyttäminen ovat ”samoissa käsissä”, on vaara, että säilyttämisolosuhteet ja tutkintavangin kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja tutkintavangin suhtautumisesta tutkintaan. Vaikka tällaisesta ei olekaan havaintoja, jo tämän vaaran olemassaolo antaa aiheen arvostelulle.

Tarkastuksen aikana saatujen tietojen mukaan rikosasian tutkijat osallistuvat säilytystilassa monin tavoin henkilön säilyttämiseen liittyviin tehtäviin. Saatujen tietojen mukaan tutkijat päättävät osin vapautensa menettäneiden tapaamisista, puheluista ja siviiliasioiden hoidosta ja joskus myös ostoksista.

Kuten edelläkin on todettu, laillisuusvalvontakäytännössä on pidetty sinällään mahdollisena, että asianmukaisen koulutuksen saanut poliisimies osallistuu vapautensa menettäneiden valvontaan.

Oikeusasiamies piti kuitenkin ongelmallisena sitä, että kyseisen vapautensa menettäneen rikosasiaa tutkiva poliisimies osallistuu yllä kuvatulla tavalla vapautensa menettäneen säilyttämissä tehtäviin poliisivankilassa.

Edellä todetun perusteella **oikeusasiamies katsoi**, että rikosasian tutkinta ja vapautensa menettäneen säilyttämiseen liittyvät tehtävät olisi perusteltua selkeästi erottaa toisistaan.

2.10 Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 17 luvussa säädetään muutoksenhausta lain nojalla tehtyihin päätöksiin. Keskeisimmät tällaiset päätöksentekotilanteet koskevat poliisin säilytystilassa omaisuuden hallussapitoa. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty muutoksen-

hakukiellosta minkään vapautensa menettänyttä koskevan päätöksen osalta. Oikeusasiamiehen tiedossa on, että muutoksenhakua koskevaa sääntelyä on tarkoitus selkeyttää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä.

Tarkastuksen aikana henkilökunta kertoi, ettei päätöksiä esimerkiksi omaisuuden hallussapidon epäämisestä ole tehty. Oikaisuvaatimusta varten on kaavake, mutta sitä ei käytetä. Tarkastajien havaintojen perusteella hallinnolliseen päätöksentekoon liittyvät käytännöt eivät olleet poliisivankilassa selviä eikä kirjallista päätöstä edellyttäviä tilanteita välttämättä tunnisteta.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että poliisivankilan henkilökunnan tulisi hallita lainsäädännön edellyttämät päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyt. Viranomaisella on velvollisuus tuntea tilanteet, joissa kirjallinen päätös tulee tehdä. Poliisilaitoksen tulisi ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi.

2.11 Terveysthuollon järjestäminen ja lääkitys

Vapautensa menettäneiden terveydenhuolto on järjestetty siten, että paikallinen terveyskeskus auttaa ja akuuteissa tilanteissa säilytystilaan soitetaan ambulanssi. Terveysthuoltoapua pyydetään matalalla kynnyksellä. Henkilökunnan mukaan heiltä puuttuu ensiapukoulutus. Oulussa tai Haukiputaalla ei ole selviämishoitoasemaa.

Henkilökunnan mukaan säilytystilassa on sattunut yksi putkakuolema.

Vartijat huolehtivat lääkkeiden jakamisesta vapautensa menettäneille. Lääkkeet jaetaan lääkepakkauksen ohjeiden mukaan. Tarvittaessa yhdessä tutkijoiden kanssa selvitetään reseptien voimassaolo. Yksikään vartijoista ei ole suorittanut lääkkeenjakkokoulutusta.

Säilytystilassa on lukittava lääkekaappi.

Poliisihallituksen kirjeessä POL-2017-41566 on todettu, että kaikkien poliisilaitosten vartijoille järjestetään pakollinen lääkkeenantokoulutus.

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että Haukiputaalla yksikään vartijoista ei ole suorittanut lääkkeenjakkokoulutuksen. Poliisilaitoksen tulee varmistaa, että vartijat suorittavat koulutuksen pikimmiten.

3 Toimenpiteet

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen saattaa sisäministeriön, Poliisihallituksen ja Oulun poliisilaitoksen tietoon kohdassa 2.1 esitetyt kannanotot säilytysturvallisuuden puutteista, sellien lämpötiloista, vapautensa menettäneiden yksityisyydensuojasta piha-alueilla, ulkoilun järjestämisestä, vastaanottotilan, omaisuuden säilytystilan ja tapaamistilan puutteista sekä yksityisyydensuojan turvaamisesta WC:n käytössä ja pesutiloissa.

Oikeusasiamies piti hyvin ongelmallisena, että vapautensa menettäneiden säilytys on järjestetty monelta osin epätyytyttävien ja lyhytaikaisiksi tarkoitettujen väliaikaisratkaisujen varaan vuosikausiksi. Hän pitää tärkeänä, että sisäministeriö ja Poliisihallitus pyrkivät mitä pikimmin tekemään ratkaisuja Oulun poliisilaitoksen toimitilojen suhteen. Tässä tarkoituksessa tämä pöytäkirja ja Oulun poliisilaitoksen tarkastuspöytäkirja lähetetään Oulun poliisilaitoksen lisäksi myös sisäministeriölle ja Poliisihallitukselle. Oikeusasiamies pyytää sisäministeriötä ja Poliisihallitusta ilmoittamaan hänelle toimenpiteistään **31.10.2019 mennessä**.

Lisäksi oikeusasiamies saattaa poliisilaitoksen tietoon:

- kohdassa 2.3 esitetyn kannanoton poliisimiesten perehdyttämisestä vartiointitehtäviin
- kohdassa 2.4 esitetyt kannanotot säilytystilan oloista tiedottamisesta
- kohdassa 2.6 esitetyn kannanoton peseytymismahdollisuuksien järjestämisestä päivittäin
- kohdassa 2.7 esitetyn kannanoton ostosmahdollisuuksien järjestämisestä
- kohdassa 2.8 esitetyn kannanoton tiedotusvälineiden seuraamismahdollisuuksien parantamisesta
- kohdassa 2.9 esitetyn kannanoton tutkinta- ja säilytysvastuun erottamisesta
- kohdassa 2.10 esitetyn kannanoton hallinnollisen päätöksenteon puutteista
- kohdassa 2.11 esitetyn kannanoton lääkkeenjakkokoulutuksen suorittamisesta

Oikeusasiamies pyytää Oulun poliisilaitosta ilmoittamaan **31.10.2019 mennessä**, mihin toimenpiteisiin hänen tarkastushavaintonsa ovat antaneet aihetta.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juho Martikainen
oikeusasiamiehensihteeri